

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

Юрій Бідзіля

Юрій БІДЗІЛЯ

2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.01 Українська мова та література
Освітня програма	Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «**Культура української мови**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **03 Гуманітарні науки** спеціальності **035 Філологія** спеціалізації **035.01 Українська мова та література** освітньої програми «**Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність**».

Розробник: *Пискач Ольга Дмитрівна*, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри української мови**.

Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри

Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією **філологічного факультету**.

Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Василь ШАРКАНЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	4-й	4-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	7-й	8-й
	Лекції	
	20 год.	12 год.
	Практичні (семінарські)	
	24 год.	
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота	
	46 год.	78 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Культура української мови»: системне комплексне засвоєння мовних норм, комунікативних якостей мовлення (точності, логічності, чистоти, доречності, багатства, різноманітності), вербальних засобів українського етикету.

Завдання: 1) поглиблене засвоєння орфоепічних, лексичних, орфографічних, граматичних та стилістичних норм сучасної української літературної мови; 2) характеристика основних елементів інтонації (фразового наголосу, мелодики, пауз тощо); 3) дослідження комунікативних якостей мовлення; 4) аналіз основних вербальних засобів українського етикету; 5) формування навичок ортологічного аналізу текстів різних стилів; 6) розвиток комунікативної компетенції професійного спілкування філолога; 7) формування дбайливого й виваженого ставлення до рідного слова, усвідомлення його значення для розвитку інтелектуальної та емоціональної культури нації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни «Культура української мови» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов (ПК).

2) здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (ЗК 2);

- 3) здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями (ЗК 3);
- 4) здатність працювати в команді та автономно (ЗК 4);
- 5) здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК 5);
- 6) здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 8);
- 7) здатність використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК 9);
- 8) здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 11);
- 9) здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 13);
- 10) здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань (ПК 4);
- 11) здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації) (ПК 6);
- 12) здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань (ПК 7);
- 13) здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів та жанрів (ПК 11);
- 14) здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя (ПК 14);
- 15) здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення (ПК 17).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Культура української мови**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньо-професійної програми (ОПП) «**Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність**»:

ОК 12. Прикладне українське мовознавство.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми «**Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність**» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.	ПРН 1
Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.	ПРН 2
Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.	ПРН 3
Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.	ПРН 10
Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.	ПРН 12

Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.	ПРН 15
Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.	ПРН 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Культура української мови**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміння вільно використовувати українську літературну мову для організації ефективної міжкультурної комунікації, порівнювати своє і чуже мовлення, виявляючи спільне й відмінне, відхилення від літературних норм.	ПРН 1
Уміння вільно користуватися найважливішою і найнеобхіднішою довідково-кодифікаційною літературою з ортології (нормативними словниками, довідниками, інтернет-ресурсами, аудіо- та відеоматеріалами).	ПРН 2
Здатність вести наукові дискусії з приводу консервативності, варіантності деяких норм, їх дублетності та суперечності на базі наукових праць відомих учених-ортологів.	ПРН 3
Здатність застосовувати знання з ортології у власній мовленнєвій діяльності.	ПРН 10
Вміння робити кваліфікований ортологічний аналіз тексту.	ПРН 12
Уміння здійснювати лінгвістичний аналіз різних текстів.	ПРН 15
Залучення фактів із сучасної української мови, вступу до мовознавства, орфографії, інформатики для аналізу дискусійних питань культури мовлення.	ПРН 17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання навчання з навчальної дисципліни «**Культура української мови**» є:

- поточний контроль під час вивчення навчальної дисципліни, який проходить в індивідуальній, груповій, фронтальній формі. Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, комп'ютерний і самоконтроль;
- метод підсумкового контролю – залік, який проводиться комбіновано (усне опитування, письмова робота і тести). Поточний контроль знань та умінь студентів із навчальної дисципліни охоплює проведення однієї модульної контрольної роботи та підсумкового контролю у формі заліку.

Методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- словесні методи навчання: розповідь, бесіда;
- наочні: ілюстрація, демонстрація;
- практичні: вправи, тестування тощо;
- за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);
- за ступенем самостійності мислення студентів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі) та ін.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми *поточного контролю*: усні відповіді, тестування та письмові домашні, самостійні роботи на практичних заняттях.

Форма *модульного контролю*: підсумковий тематичний контроль через виконання модульної контрольної роботи (з теоретичними питаннями і тестами); проміжний атестаційний контроль, поточний контроль за виконанням індивідуальних робіт, винесених для самостійного опрацювання.

Форма *підсумкового семестрового контролю*: залік (із теоретичними питаннями, письмовими завданнями і тестами). Може бути виставлений за результатами балів, набраних студентом при поточному контролі на практичних заняттях, тематичному контролі, самостійної, індивідуальної роботи й підсумкової модульної контрольної роботи. Сума балів обраховується в межах 100.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	50	100
2	2	6	6	4	4	6	6	6	8		

T1, T2 ... T12 – теми модулів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	10	30
Презентація	1	5
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	5
Письмове завдання при тематичному оцінюванні	1	5
Написання есе	1	5
Модульна контрольна робота	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «**Культура української мови**» проводиться один раз на семестр, згідно з розкладом модульних контролів, визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які виконали всі види практичних завдань. До початку модульної контрольної роботи здобувачі повинні мати поточні підсумкові

бали за практичні заняття та самостійну роботу. Максимальна кількість балів, одержаних під час модульної контрольної роботи, становить 50 балів.

Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести й теоретичні питання. Робота складається з двох теоретичних питань, які здобувач представляє усно, та 40 тестів.

Перескладання підсумкового модульного контролю здобувачами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються.

Якщо студент набрав 60 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами поточного оцінювання та модульного контролю на момент оголошення результатів. У разі, якщо здобувач бажає поліпшити свою оцінку, він складає залік за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу або ж набрав від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модульна контрольна робота	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
1. Колоквіум (усне опитування теоретичних питань)	2	10
2. Тестування	40	40
Разом		50

контролю в строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

Зразок модульної контрольної роботи

1. Колоквіум (усне опитування теоретичних питань 2 мод.) – 10 балів. Передбачає 2 питання.
2. 40 тестів 1, 2 і 3 рівня на Moodle (40 балів). У тестах подано теоретичні та практичні питання курсу.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Шкала ECTS	Диференційована Шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	9–100
B	Добре		82–89
C	Добре		74–81
D	Задовільно		64–73
E	Задовільно		60–63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35–59
F	Незадовільно		0–34

За результатами модульного контролю визначається підсумкова рейтингова оцінка. Оцінка за залік визначається залежно від рейтингового балу. Загальна кількість балів, яку може здобути студент, – 100 балів. Вони досягаються шляхом сумування результатів оцінок за всі види робіт. Здобуті бали переводяться також в оцінку за чотирибальною національною шкалою.

Оцінку **«зараховано» (90–100 балів, А)** заслуговує здобувач, який усебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; зрозумів взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він здобуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає конкретну мету й завдання власної навчальної діяльності, демонструє творчі здібності й використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, виявляє нахил до наукової роботи.

Оцінку **«зараховано» (82–89 балів, В)** заслуговує здобувач, який повністю опанував програму дисципліни і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку **«зараховано» (74–81 бал, С)** заслуговує здобувач, який у цілому засвоїв програму дисципліни, але допускає окремі помилки; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку **«зараховано» (64–73 бали, D)** заслуговує здобувач, який знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи заліку помилки під час виконання завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку **«зараховано» (60–63 бали, E)** заслуговує здобувач, який володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка **«не зараховано» (35–59 балів, FX)** виставляється здобувачеві, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку **«не зараховано» (0–34 бали, F)** виставляється здобувачеві, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки під час виконання практичних завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення цієї дисципліни.

Під час виставлення оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

До складання заліку допускаються здобувачі вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35 балів і яким зараховано всі види робіт за цей семестр.

Здобувач вищої освіти, підсумкова рейтингова оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю під час чергування викладачів на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом

факультету. Інакше здобувач не допускається до складання заліку і в нього виникає академічна заборгованість.

Залік із навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не скласти, якщо він успішно пройшов усі модульні контролі та задоволений підсумковою модульною оцінкою. Здобувачі вищої освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить від 35 до 59, залік складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на заліку рейтинговий бал, при цьому за результатами складання заліку оцінка не може бути меншою за підсумкову оцінку, яку він отримав за результатами модульних контролів.

Залік проходить в комбінованій формі. На залік виносяться теоретичні, практичні завдання й тести в обсязі навчального матеріалу. Оцінювання результатів навчання на заліку здійснюється за 100-бальною шкалою. Залікова оцінка заноситься у відомість обліку успішності.

Зразок залікового завдання

1. Усне опитування з теоретичної підготовки передбачає 2 питання (30 балів).
2. Зредагуйте речення. Поясніть характер помилок. 1. Сьогодні ми бачимо роботи не лише на сучасні або історичні мотиви, а й традиційне хатнє начиння (з газ.). 2. Він цікавиться не тільки книгами, а й займається спортом. 3. Зважаючи на те, що сьогодні погана погода, надягни шарф і капелюх. 4. Повідомляємо, що не можемо скористатися Вашою пропозицією, так як зазначена Вами ціна вища, чим у наявних у нас пропозиціях інших фірм. 5. Представники 28 країн світу взяли участь не лише у відкритті фестивалю, а й виступали на багатьох підприємствах, в навчальних закладах (з газ.). 6. У поході особливо сподобалось те, що ми не тільки пливли на байдарках, а й плотах. 7. Внаслідок того, що ти отримав двійку, гуляти сьогодні не будеш. 8. Директор має право приймати будь-які рішення, окрім тих, що належать до виняткової компетенції загальних зборів працівників (документ) (10 балів).
3. 40 тестів на Moodle (60 балів). У тестах подано теоретичні та практичні питання курсу.

Здобувач може отримати загальну кількість 100 балів. Вони досягаються шляхом сумування результатів оцінок за всі види робіт. Отримані бали переводяться в залікову оцінку «зараховано» чи «не зараховано». Оцінку «зараховано» отримує здобувач за відмінне виконання роботи та відповіді без істотних помилок та огріхів (90–100 балів); якщо робота виконана правильно, але в ній допущено незначні помилки, що істотно не впливають на результат оцінювання (74–89 балів); якщо робота виконана не в повному обсязі, допущено певну кількість помилок та неточностей, відсутні висновки за виконаними розрахунками (60–73 бали). «Не зараховано» отримує студент у разі допущення великої кількості помилок (менше 60 балів), що потребує додаткового опрацювання навчального матеріалу для отримання позитивної оцінки.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Культура мови (ортологія) як навчальна дисципліна.

Актуальність, предмет і завдання курсу «Культура української мови». Зв'язок дисципліни з іншими науками. Культура мови і культура мовлення. Ознаки культури мовлення. Теоретичні основи культури української мови.

Тема 2. Мова і мовлення. Загальне поняття про мову, мовлення, спілкування. Загальнонародна і літературна мова як лінгвістичні поняття. Усна і писемна форми сучасної української літературної мови. Державна мовна політика. Соціальний престиж мови. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. Українська мова в світі.

Тема 3. Нормативний аспект культури мови. Мовна норма як лінгвістична категорія. Основні критерії мовної норми, її суспільний характер. Ознаки норм літературної мови. Мова і варіантність. Співвідношення поняття «норма» і «правило». Типологія мовних норм. Шляхи оволодіння нормами літературної мови. Причини порушення норм. Пуризм і антинормалізаторство. Види пуризму.

Тема 4. Комунікативний аспект культури мови.

Основні складові частини спілкування. Форми і види спілкування. Умови ефективності розмови. Діалогічна та монологічна форми спілкування, їх різновиди. Вербальні, невербальні засоби комунікації. Комунікативні бар'єри та шляхи їх подолання.

Тема 5. Мовний етикет.

Поняття етикету. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет. Особливості мовного етикету українців. Традиційні форми звертання українців. Мовні вирази для висловлення побажання, вибачення, співчуття, запрошення, вітання, прощання тощо. Етикет ділової телефонної розмови. Особливості спілкування в соціальних мережах. Етичні питання використання мобільних телефонів. Моделювання стандартних етикетних ситуацій.

Тема 6. Культура українського слововжитку.

Поняття лексичної норми. Кальки, мовні штампи, канцеляризми. Невмотивовані росіянізми в українському мовленні. Типові помилки у вживанні паронімів (іменників, прикметників, дієслів). Синоніми у фаховому мовленні філолога. Культура вживання антропонімів і топонімів. Доречність використання чужомовних слів. Проблема суржику.

Тема 7. Багатство й різноманітність мовлення.

Багатство мови та критерії його оцінки. Лексичне, семантичне, граматичне, інтонаційне багатство. Багатство мови і багатство мовлення. Активний і пасивний лексикон філолога. Фразеологічне багатство як невід'ємна складова лексики філолога. Поняття фразеологічної норми. Синонімія, антонімія та стилістичне навантаження фразем. Структурні й граматичні особливості фразем. Паремії, їх види та особливості використання в мові. Проблемні питання так званого «перекладу» фразем і паремій. Індивідуально-авторські видозміни у сфері фразеології та їх роль у мові. Проблема розмежування фразеологічних трансформацій, модифікацій та варіацій. Типові помилки у вживанні фразеологічного багатства української мови.

Тема 8. Орфографічна й словотвірна правильність.

Орфографічна норма, її варіантність і динаміка. Становлення і розвиток орфографічних норм сучасної української літературної мови в ХХ ст. Історія літери г в українській мові. Правописні дискусії кінця ХХ – початку ХХІ ст. Основні принципи 5-го видання українського правопису (2019 р.). Орфографічні інновації. Орфографічна варіантність. Складні випадки правопису.

Поняття словотвірної норми. Динаміка словотвірної норми кінця ХХ – початку ХХІ ст. Сучасні тенденції словотворчих норм. Продуктивні, непродуктивні афікси. Словотворче калькування, його позитивна і негативна роль. Пуризм у системі української дериватології. Типові відхилення від норм словотворення.

Тема 9. Морфологічна нормативність.

Морфологічна норма, її варіантність і динаміка. Особливості граматичного вживання іменників і прикметників. Типові помилки при вживанні займенників і числівників. Культура лексико-граматичного використання дієслівних форм (дієприкметників, дієприслівників, безособових форм). Службові слова в професійному мовленні філолога.

Тема 10. Синтаксична організація літературної мови.

Поняття синтаксичної норми. Побудова правильних словосполучень. Граматичні й логічні принципи словосполучення. Тавтологія і плеоназм. Варіанти форм, пов'язані з керуванням. Норми використання порядку слів у реченнях. Роль порядку слів у вираженні змісту речення. Прямий і зворотний (інверсія) порядок слів. Координації підмета й присудка. Узгодження означення. Побудова простих речень, ускладнених однорідними й відокремленими членами речення, вставними словами й словосполученнями. Логіко-граматичні вимоги до

однорідного ряду. Типологія звертань та їх використання в різних стилях мови. Синонімія сполучників і сполучних слів у складнопідрядних реченнях. Уживання цитат і речень із прямою й непрямою мовою.

Основні принципи побудови зв'язного тексту. Текст. Ідея, тема і мікротема тексту. Основна думка тексту. Заголовок у тексті. Абзаци в тексті. Структура тексту. Мовні засоби логічного зв'язку компонентів у тексті. Розповідь, опис і роздум як основні типи мовлення. Типологія мовних помилок тексту та їх аналіз.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
Тема 1. Культура мови (ортологія) як навчальна дисципліна.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 2. Мова і мовлення.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 3. Нормативний аспект культури мови.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 4. Комунікативний аспект культури мови.	12	2	4	6	11	1		10
Тема 5. Мовний етикет.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 6. Культура українського слововжитку.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 7. Багатство й різноманітність мовлення.	8	2	2	4	12	2		10
Тема 8. Орфографічна й словотвірна правильність.	10	2	2	6	11	1		10
Тема 9. Морфологічна нормативність.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 10. Синтаксична організація літературної мови. Ортологічний аналіз текстів різних стилів.	12	2	4	6	9	2		7
Модульна контрольна робота								
Усього годин за курс	90	20	24	46	90	12	0	78

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Культура мови (ортологія) як навчальна дисципліна.	2	
2	Мова і мовлення.	2	
3	Нормативний аспект культури мови.	2	
4	Комунікативний аспект культури мови.	4	
5	Мовний етикет.	2	
6	Культура українського слововжитку.	2	
7	Багатство й різноманітність мовлення.	2	
8	Орфографічна й словотвірна правильність.	2	
9	Морфологічна нормативність.	2	
10	Синтаксична організація літературної мови. Ортологічний аналіз текстів різних стилів.	4	

	Разом	24	0
--	--------------	-----------	----------

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Дібрати з текстів наукової і художньої літератури вислови про мову, мовлення, культуру мови, культуру мовлення, їх значення в житті суспільства і у фаховій діяльності філолога.	4	6
2.	Проаналізувати статтю «Незалежна держава і державна мова», вміщену в посібнику О. Пономарева «Культура мови: Мовностилістичні поради» (с. 200–207). Опрацювати: Закон «Про мови в УРСР» (1989 р.), Конституцію України (ст. 10), «Закон про освіту» (2017 р.).	4	7
3.	Проаналізувати критерії мовних норм за М.М. Пилинським, пояснити відносну стабільність і динаміку норм. Опрацювати інформацію про пуризм: Дзись Р.П. Пуристичні тенденції в процесі унормування української літературної мови: автореф.... дис. канд.. філол. наук. Чернівці, 2008. 20 с.	4	7
4.	Охарактеризувати типи співрозмовників за працями дослідників із психології спілкування (М. Філоненко, Л.Г. Кайдалова, Л.В. Пляка та ін.). Підготувати презентацію про ці типи.	6	10
5.	Описати на конкретних прикладах основні етикетні параметри спілкування в соцмережах, інтернет-форумах та ін.	4	7
6.	Підготувати наукове повідомлення на одну з тем: «Типові лексичні помилки у вживанні іменників», «Культура слововжитку прикметників», «Лексична правильність дієслівних форм».	4	7
7.	Виписати з художніх текстів сучасних українських письменників 10 перифраз й охарактеризувати їх за структурою та вживанням. Знайти в заголовках українських газет 10 випадків трансформацій фразем чи паремій і з'ясувати їх стильову доречність.	4	10
8.	Проаналізувати нововведення українського правопису 2019. Опрацювати: Кислюк Л. Сучасна словотвірна норма української мови: мовна практика та кодифікація. <i>Українська мова</i> . 2012. № 1. С. 52–66; Коць Т.А. Розвиток української дериватології і динаміка словотвірної норми (на матеріалі лінгводидактичних текстів і словників). <i>Мовознавство</i> . 2011. № 1. С. 55–65.	6	10
9.	Опрацювати: Голосовська Г. Активні дієприкметники в українській літературній мові: уживати чи ні? <i>Українська мова</i> . 2011. № 4. С. 63–71; Колібаба Л. Варіантність відмінкових закінчень іменників на тлі морфологічних норм української літературної мови кінця ХХ початку ХХІ сторіч. <i>Українська мова</i> . 2014. № 1 (49). С. 86–96.	4	7

10.	Підібрати із соціальних мереж 10 випадків порушень синтаксичних норм та проаналізувати їх. Редагування текстів різних стилів.	6	7
	Разом	46	78

Крім того, самостійна робота містить ще й такі елементи: опрацювання окремих теоретичних питань, що передбачені для самостійного засвоєння; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до практичних занять; систематизацію вивченого матеріалу перед заліком; опрацювання та підготовку огляду статей, опублікованих у фахових та інших виданнях; розроблення схем, таблиць, діаграм, мультимедійних презентацій тощо.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: офісні додатки, електронне навчання в середовищі Moodle (<https://moodle.uzhnu.edu.ua/>), сайт електронного навчання УжНУ (<https://e-learn.uzhnu.edu.ua/>), Google Meet.

Обладнання: персональний комп'ютер, мультимедійний проєктор, інтерактивна дошка.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Пискач О.Д. Культура української мови: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література освітньо-професійної програми «Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність». Ужгород, 2023.
2. Кюнцлі Р.В., Пискач О.Д. Культура українського мовлення: навч. посіб. Львів, 2013. 287 с.
3. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ: КММ, 2019. 208 с.
4. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / за ред. Н.Д. Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 496 с.
5. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
6. Пономарів О.Д. Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ: Либідь, 2011. 272 с.
7. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
8. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія. Черкаси: Брама, 2006. 330 с.
9. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 390 с.

Допоміжна література

10. Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики / Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко, В.І. Критська, Т.К. Пуздирева, Ю.В. Романюк; відп. ред. Є.А. Карпіловська. Київ: ТОВ «КММ», 2013. 416 с.
11. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посіб. / за заг. ред. О.А. Сербенської. Львів: Світ, 2017. 304 с.

12. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ: Либідь, 1991. 334 с.
13. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 230 с.
14. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003. 432 с.
15. Бабич Н.Д. Сила мовленого слова. Науково-публіцистичні нариси з культури мови. Чернівці: Рута, 1996. 176 с.
16. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підр. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 342 с.
17. Белей Л. Суржик: соціолінгвістична перспектива. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*: зб. наук. праць / відп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород, 2017. Вип. 22. С. 5–8.
18. Белей Л. Українська мова на початку ХХІ ст.: Параметризація соціально-лінгвістичних змін. Київ: Люта справа, 2019. 208 с.
19. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова: практичний словник-довідник. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Франка, 2005. 88 с.
20. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.
21. Борг Д. Мистецтво говорити: таємниці ефективного спілкування; пер. з англ. Н. Лазаревич. Харків: Фабула, 2020. 303 с.
22. Васянович Г.П. Педагогічна етика: навч.-метод. посіб. Львів: Норма, 2005. 344 с.
23. Вовк А. Творення «безлицької» людини в УРСР. *Культура слова*. 1994. Вип. 245. С. 95–101.
24. Волощак М. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. Київ: Вид. центр «Просвіта», 2003. 160 с.
25. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Питання мовленнєвої культури та стилістики. Київ: Факт, 1997. 160 с.
26. Головащук С.І. Словник наголосів. Київ: Наук. думка, 2003. 320 с.
27. Голосовська Г. Активні дієприкметники в українській літературній мові: уживати чи ні? *Українська мова*. 2011. № 4. С. 63–71.
28. Голубовська І.О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia Linguistica*. Київ, 2008. Вип. 1. С. 25–33.
29. Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. Київ: Радянська школа, 1986. 221 с.
30. Гриценко Т. Українська мова та культура мовлення. Вінниця: Нова книга, 2003. 472 с.
31. Данилевська О.М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 364 с.
32. Ділова українська мова. Чернівці: Рута, 1996. 276 с.
33. Довідник з культури мови: посіб. / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бабик, Н.М. Сологуб та ін.; за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Вища школа, 2005. 399 с.
34. Єлісовенко Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: навч. посіб. Київ: Атіка, 2008. 202 с.
35. Журавльова Н. Поетика української епістолярної ввічливості ХІХ – початку ХХ століття. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 548 с.
36. Журавльова Н. Про ввічливі звертання пане, пані у мові народної поезії. *Актуальні проблеми синтаксису*. Чернівці, 1997. С. 111–112.
37. Інтонація як мовний засіб вираження думки. Київ: Наукова думка, 1975. 174 с.
38. Кайдалова Л.Г., Пляка Л.В. Психологія спілкування: навч. посіб. Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
39. Калетнік А.А. Неокласична неологія: лінгвістичний статус: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 304 с.
40. Капелюшний А.О. Практична стилістика української мови: навч. посіб. [вид. 2-ге, переробл.]. Львів: ПАІС, 2007. 400 с.

41. Капелюшний А.О. Редагування у засобах масової інформації: навч. посіб. Львів: ПАІС, 2005. 304 с.
42. Караванський С. До зір крізь терня, або хочу бути редактором. Львів: БаК, 2008. 120 с.
43. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Київ: Академія, 1998. 712 с.
44. Караванський С. Секрети української мови. Київ: Кобза, 1994. 150 с.
45. Карпіловська Є. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій. *Українська мова*. № 1. 2008. С.16–30.
46. Кислюк Л.П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.
47. Кінг П. Характеристики Стратегії і тактики спілкування, або Як знайти спільну мову з кожним; пер. з англ. М. Восковнюк. Київ: Книголав, 2017. 128 с.
48. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2007. 240 с.
49. Коваль А.П. Культура української мови. Київ: Наук. думка, 1966. 192 с.
50. Колібаба Л., Фурса В. Словник дієслівного керування. Київ: Либідь, 2016. 656 с.
51. Кононенко В.І. Сила слова. Київ: Радянська школа, 1976. 115 с.
52. Корніяка О.М. Мистецтво гречності: Чи вміємо ми себе поводити. Київ: Либідь, 1995. 95 с.
53. Косенко Н.Я., Вакуленко Т.М. Як правильно говорити українською: практичний посібник. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. 240 с.
54. Коць Т. Аксіологічний і часовий виміри мовної норми. *Українська мова*. 2017. № 4 (64). С. 42–50.
55. Коць Т. Явище варіантності в історії літературної мови. *Українська мова*. 2016. № 2. С. 82–91.
56. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. 2-е вид., переробл. і допов. Київ: Знання, 2008. 423 с.
57. Культура ділового мовлення: практикум. Чернівці: Рута, 1997. 167 с.
58. Культура мови на щодень. Київ: Інститут української мови НАН України, 1997. Вип. 1. 138 с.
59. Культура української мови: довідник / за ред. В.М. Русанівського. Київ: Либідь, 1990. 302 с.
60. Куляс П.П. Типологія помилок: підручник-монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 464 с.
61. Кушнір Р.О. Великий оратор, або як говорити так, щоб Вам аплодували стоячи. Дрогобич: Коло, 2013. 256 с.
62. Лексико-словотвірні інновації (2007) / за ред. А. Нелюби. Харків: ХІФТ, 2009. 172 с.
63. Лівін М. Сторітелінг для очей, вух і серця. Київ: Наш формат, 2020. 180 с.
64. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. Київ: Академія, 1997. 752 с.
65. Масенко Л.Т. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і допов. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 229 с.
66. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен. *Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вибір*. Київ: Академія, 2008. С.104–114.
67. Мацько Л.І. Текст як об'єкт лінгводидактики в аспекті проблем мовної освіти. *Вісник Черкаського ун-ту*. Черкаси, 2004. Вип. 54. С.10–14.
68. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
69. Мацько Л.І. Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 607 с.
70. Мовчун Л. Народжене сьогоднішнім (Про зміни в лексиці сучасної української мови). *Дивослово*. 2006. № 7. С. 43–45.
71. Мазурик Д. Нове в українській лексиці: словник-довідник. Львів: Світ, 2002. 130 с.

72. Морозов С.М., Шкарапута Л.М. Словник іншомовних слів. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
73. Навальна М. І. Динаміка лексику української періодики початку ХХІ ст. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.
74. Науменко Н, Расулова А. Невербальні засоби у науковій комунікації викладачів та студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 24. Т. 2. С. 160–164.
75. Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотвірні інновації (2004–2006): словник. Харків: Майдан, 2007. 144 с.
76. Нелюба А. Словотворчість незалежної України. 1991–2011: словник. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2012. 608 с.
77. Непійвода Н.Ф. Підготовка наукового тексту до друку. Редакційно-видавнича справа: досвід, проблеми, майбутнє. Київ, 1997. С. 112–158.
78. Нові слова та значення: словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали: Л.В. Туровська, Л.М.Василькова. Київ: Довіра, 2009. 271 с.
79. Одарченко П. Про культуру української мови: збірник статей. Київ: Смолоскип, 1997. 318 с.
80. Окуневич Т.Г. Формування образності мовлення студентів-філологів у процесі професійної підготовки. URL: alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN18/12otgp...
81. Олексенко В.П. Живодайне джерело: (Про культуру української мови). *Українська мова і література в школі*. 1990. № 3. С. 83–85.
82. Ораторське мистецтво: навч.-метод. посіб. / І.М. Плотницька та ін. Харків: Центр учбової літератури, 2022. 110 с.
83. Орфоепічний словник української мови / за ред. В.Русанівського. Київ: Перун, 2006. 208 с.
84. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / уклад.: М.М. Пешак та ін. Київ: Довіра, 2001–2003. Т. I. 955 с.; Т. II. 918 с.
85. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення. Київ: Вища школа, 1995. 239 с.
86. Паночко М. Словник слів з літерою г. Львів: Кальварія, 1999. 46 с.
87. Панько Т., Білоус М. Слово в духовному житті нації. Київ: Товариство «Знання України», 1995. 95 с.
88. Панько Т.І. Інтелігентність нашого мовлення. *Трибуна*. 1994. № 1–2. С. 30–33.
89. Педагогічна майстерність: підр. / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.
90. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. Київ: Вежа, 1994. 240 с.
91. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. Київ: Наукова думка, 1976. 288 с.
92. Пискач О. Культура українського мовлення: навч.-метод. посіб. Ужгород, 2008. 55 с.
93. Пискач О. Культура професійного мовлення філолога: практикум: навч.-метод. посіб. Ужгород, 2016. 78 с.
94. Пискач О. Ортологічні аспекти мови медичної газети «Здоров'я України ХХІ сторіччя». *Лінгвоекотологія: мова медицини: збірник наукових праць*. Львів, 2023. С. 273–279.
95. Пискач О. Основи і принципи культури українського мовлення: навч.-метод. посіб. Ужгород: Ліра, 2000. 90 с.
96. Погрібний М.І. Орфоепічний словник. Київ: Рад школа, 1984. 629 с.
97. Полатай Е.Г. Формування культури мовлення студентів філологічних факультетів як умова їхньої соціалізації: автореф. дис.... канд. пед. н. Харків, 2001. 20 с.
98. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови. Київ: Довіра, 1999. 275 с.
99. Пономарів О. Фонема г та г. Словник і коментар. Київ: Просвіта, 1997. 35 с.
100. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: СПОЛОМ, 2001. 224 с.
101. Радзівська Т.В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення: дис... д-ра філол. наук: 10.02.15; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 1999. 390 с.

- 102.Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер М.Д. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. Київ: РВЦ «Київський університет», 1998. 336 с.
- 103.Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створення надзвичайної презентації; пер. з англ. Г. Топіліної. Харків: Віват, 2017. 272 с.
- 104.Сарапулова Є. Здійснюємо постановку голосу. *Дивослово*. 2001. №2. С. 34–36.
- 105.Сарапулова Є. Основи майстерності володіння увагою слухачів. *Дивослово*. 2002. № 3. С.22–23.
- 106.Сегін Л. Українська пунктуація: здобутки, проблеми, перспективи опису та кодифікації. *Українська мова*. 2018. № 3 (67). С. 80 – 91.
- 107.Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- 108.Семенов О. Етнолінгводидактична культура вчителя-словесника: навч.-метод. посіб. Київ – Глухів: РВВ ГДПУ, 2003. 108 с.
- 109.Семенов О.М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія / за ред. Л.І. Мацько. Київ, 2007. 303 с.
- 110.Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. 335 с.
- 111.Серажим К.С. Текстознавство: підр. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
- 112.Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. Київ: Просвіта, 2001. 204 с.
- 113.Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
- 114.Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Наук. думка, 2004. 448 с.; 2010. 432 с.
- 115.Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. *Дивослово*. 1998. № 3. С. 20–21.
- 116.Степура А. Wow-виступ по-українськи. Ноу хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт, 2018. 304 с.
- 117.Стишов О.А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Біла Церква: «Авторитет», 2019. 198 с.
- 118.Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття: монографія. Тернопіль: Астон, 2002. 352 с.
- 119.Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 88 с.
- 120.Струганець Л.В. Культура української мови і мовна особистість учителя: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ НАН України; Ін-т укр. мови. Київ, 1996. 22 с.
- 121.Таран А.А. Конкурування номінацій у сучасній українській літературній мові: тенденції стабілізації нової лексики. Черкаси: Видавець Ю. Чабаненко, 2011. 232 с.
- 122.Тараненко О.О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – ХХІ ст.): монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 248 с.
- 123.Теслюк В.М. Основи красномовства: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2020. 523 с.
- 124.Томан І. Мистецтво говорити. Київ: Політвидав України, 1989. 257 с.
- 125.Ткаченко О. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ. 2014. 513 с.
- 126.Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. 3-є вид., випр. і доп. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007. 856 с.
- 127.Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ: Наук. думка, 2007. 288 с.
- 128.Учіться висловлюватися / П.І. Білоусенко та ін. Київ: Радянська школа, 1990. 126 с.
- 129.Філоненко М.М. Психологія спілкування: підр. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
- 130.Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Як стати приємним співрозмовником; пер. з англ. Ш. Нодя. Харків: КСД, 2022. 238 с.

131. Чак Є.Д. Чи правильно ми говоримо? Київ: Освіта, 1997. 239 с.
132. Чемеркін С.Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси. Київ, 2009. 240 с.
133. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб. Київ: Вікар, 2003. 223 с.
134. Шаповалова Г.В., Шебештян Я.М. Гостримо перо. Основи журналістикознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.
135. Шаповалова Г.В., Шебештян Я.М. Теоретико-практичні питання текстознавства. Ужгород: Гражда, 2016. 100 с.
136. Шевченко Л.І., Сизонов Д.Ю. Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа: словник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. Ч. 1. 120 с.
137. Шумарова Н.П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. Київ, 2000. 325 с.
138. Щепанська Х. Термінополе мовна особистість. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*: зб. наук. праць. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 216–225.
139. Щур І.І. Україномовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування: дис. к. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 245 с.
140. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста: навч. посіб. Львів: ПАІС, 2004. 332 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

141. Блог професора Пономарева. URL: <https://www.bbc.co.uk/blogs/ukrainian/ponomariv/2442>
142. Електронний граматичний словник української літературної мови (словозміна). URL: <http://www.mova.info/grmasl.aspx>
143. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>
144. Сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ». URL: <https://e-learn.uzhnu.edu.ua/login/index.php>
145. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>
146. Словник української мови: В 11-ти томах. URL: <https://sum.in.ua/s>
147. Словник української мови: У 20-ти томах. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=24&page=0>
148. Словники України on-line: український лінгвістичний портал. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
149. Словник UA: портал української мови та культури (тлумачення та відмінювання слів). URL: <https://www.slovnyk.ua/>
150. <http://slovopedia.org.ua/>.